

ו. סוגים שונים של משלים

הם (=חז"ל) הרבו במשלים ועשאום שונים במין ואף בסוג: הם חיברו את רוב המשלים כך שהמטרה אותה מתכוונים להסביר תהיה (רק) בראשית המשל, או באמצעיתו, או בסופו, כאשר אין בנמצא משל המתאים מראשיתו ועד סופו לדבר אליו מתכוונים מראשיתו ועד סופו. או שהעניין אותו רוצים ללמדו למי שהם מלמדים אותו, אף שהוא עניין אחד בעצמו, הושם במשלים רבים רחוקים זה מזה.

עמוק ומעורפל יותר הוא כאשר משל אחד עצמו משמש משל לעניינים שונים: תחילת המשל מתאימה לעניין אחד וסופו לעניין אחר. יש שכל המשל יהיה משל לשני עניינים הקרובים זה לזה במינה של אותה חוכמה. הרוצה ללמד בלי משלים ובלו חידות - יהיו דבריו סתומים וקצרים במקום שידבר במשלים ובחידות²⁴.

ז. התורה עצמה הוצרכה להיכתב בכמה רמות כדי שכל אחד יבין את הדברים לפי רמתו

המלומדים והחכמים מובלים, כביכול, אל עניין זה על ידי הרצון האלוהי, כשם שגם מצביהם הטבעיים מובילים אותם (לכך). הלא תבין שהאל יתעלה שמו רצה להגיענו לשלמות ולתקן את מצב הברותינו על ידי מצוותיו המעשיות²⁵. דבר זה אינו אפשרי אלא לאחר (שנאמין) אמונות שכליות אשר ראשיתן - השגתו יתעלה לפי יכולתנו. זה ייתכן רק באמצעות חוכמת האלוהות. וזו, חוכמת האלוהות, אינה מושגת אלא לאחר חוכמת הטבע; שכן חוכמת הטבע גובלת בחוכמת האלוהות וקודמת לה בזמן ההוראה, כפי שמתברר למעיין בזאת - לכן קבע שספרו יתעלה יפתח במעשה בראשית, שהוא חוכמת הטבע, כפי שביארנו.

בשל גודל העניין וחשיבותו הרבה, ומכיוון שיכולתנו קצרה מלהשיג את הגדול שבדברים כפי שהוא, היתה הפנייה אלינו בדברים העמוקים, אשר בהם חייבה החוכמה האלוהית לפנות אלינו, במשלים, בחידות ובדברים סתומים מאוד. כפי שאמרנו ז"ל: "להגיד כח מעשה בראשית לבשר ודם אי אפשר. לפיכך סתם לך הכתוב: 'בראשית ברא אלהים' וכו'". הם העירו אפוא את לבך לכך שדברים אלה הנזכרים הם סתומות. כן יודע אתה את דברי שלמה (קהלת ז, כד): "רְחֹק מֵהַ שְׁהִיָּה וְעִמָּק עִמָּק מִי מִצְאָנּוּ".

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 24 עיין לקמן, לקראת סוף ההקדמה, שהרמב"ם נותן דוגמה לכל אחד מהסוגים.
25 נראה לי שאין כוונת הרמב"ם כאן רק לתיקון החברה, שהוא רק הכנה לתיקון הנפש ולהשגה, אלא להידמות לה' בעולם בעשיית חסד משפט וצדקה, כדבריו בסוף המורה. ולזה צריך תחילה להשיג את האל ודרכיו כפי יכולתנו, ולזה צריך להקדים את מדעי הטבע.

כל הדברים האלה נאמרו בשמות משותפים כדי שההמון יפרשו אותם במשמעות שהיא לפי מידת הבנתם וחולשת השגתם²⁶, ויפרשם השלם היודע במשמעות אחרת²⁷.

ח. ביטול כתיבת הספרים שהבטיח והחלפתם במורה נבוכים

בפירוש המשנה²⁸ הבטחנו שנבאר עניינים מוזרים (=סתומים) בספר הנבואה, ובספר ההתאמה - ספר שהבטחנו לבאר בו את המוקשה בכל הדרשות אשר הפשט שלהן מנוגד מאוד לאמת, חורג מן המושכל. הן כולן משלים.

כאשר החילונו לפני שנים רבות כותבים ספרים אלה וחיברנו משהו מהם, מה שהתחלנו מבארים בשיטה זו - לא היה טוב בעינינו, מכיוון שראינו שאם נמשיך להמשיל ולהסתיר את מה שראוי להסתיר, לא נסטה מן המטרה הראשונה ונהיה כמי שהחליף פרט בפרט מאותו מין. ואם נבהיר את הראוי להבהיר - זה לא יתאים להמון האנשים, והרי כוונתנו היתה לבאר את משמעויות הדרשות ואת פשטי הנבואה להמון דווקא!

גם ראינו שאם יתבונן בדרשות אלה בור מהמון הרבנים לא יקשה עליו דבר מהן, שכן בעיני הבור הכסיל, המשולל ידיעת טבע המציאות, אין הנמנעות בלתי-סבירות. אך אם יתבונן בהן השלם, איש המעלה, מוכרח הוא לנהוג באחת משתי דרכים: או שיפרשן כפשוטן, ואז תהא לו דעה רעה על האומר ויחשבנו לבור - ובכך אין כדי למוטט את יסודות האמונה - או שייחס להן משמעות נסתרת, ואז הוא נחלץ ותהא לו דעה טובה על האומר, בין אם התבררה לו המשמעות הנסתרת של אותה אַמרה, בין אם לא התבררה²⁹.

אשר למשמעות הנבואה וביאור דרגותיה והבהרת המשלים שבספריה, הרי אלה

הערות - ילמד ענויים דרכו

26 אין הכוונה שהתורה מדברת באופן שקרי ח"ו, אלא שיש רמות שונות של הבנה. בתורה לא יכתב לעולם "יש לקב"ה גוף", אך היא תשתמש בשפה שיהיה מי שיפרש כאילו יש לקב"ה גוף, כמו "יד ה'" (והוא זקוק לכך כדי להכיר בקיום מציאות ה'), והחכם יפרש את הדבר בפרשנות העמוקה והפנימית. גם בזה הטעה גודמן ופירש שהתורה משקרת, ושגם הרמב"ם פועל כך, ובכך פירש שכאשר הרמב"ם אומר שיסוד התורה שהעולם מחודש - מתכוון רק לשקר למי שאינו מסוגל לקבל שהעולם קדמון.

27 כאן משתלבות שתי מטרות הספר! כיוון שהמצוות מחייבות את כל העם ואי אפשר לחייב ללא הבסיס האמוני, השתמשה התורה בשפה כפולה, כך שההמון יבין את המשמעות הראשונה, הבסיסית, שמחייבת אותו, ואילו החכמים יבינו את המשמעות השנייה, העמוקה והסודית.

28 בהקדמה לפרק חלק, שכבר למדנו.

29 כלומר הצורך בכתיבת הספר אינו קיים, כי לפשוטים אין מפריע שדברי חז"ל דמיוניים, ולבעל העיון מספיק לבאר באופן כללי שיש בזה משמעות נסתרת ויאמין בזה.

יתבארו בספר זה בדרך אחרת של ביאור. לכן נמנענו מלחבר אותם שני ספרים כפי שהיו (=בשיטה שהדברים כתובים במפורש).

אשר להזכרה קצרה (=בלי העמקה וביאור) של יסודות האמונה וכללי האמיתות ורמזים הקרובים לדברים מפורשים - הסתפקנו במה שציינו בחיבור ההלכה הגדול, משנה תורה.

ואילו בספר זה מדבר אני עם מי שעסק בפילוסופיה, כפי שציינתי, ויודע מדעים אמיתיים, והוא מאמין בדברי התורה, נבוך לגבי משמעויותיהם, שהשמות המוקשים והמשלים יצרו מבוכה לגביהן.

ט. מטרת שונות לפרקים בספר

בספר זה יש שאביא פרקים שלא יוזכר בהם שם משותף, אלא שאותו פרק יהיה הכנה לזולתו. או שאותו פרק יעיר על משמעות ממשמעויותיו של שם משותף, שאיני רוצה לציין במפורש אותו שם באותו מקום. או שהפרק יבאר משל מן המשלים, או יעיר על סיפור כלשהו שהוא משל. או שהפרק יכיל משמעויות מוזרות אשר יש שמאמינים לגביהן משהו שונה מן האמת בגלל שיתוף שמות או מכיוון שמפרשים את המשל כמשל או את הנמשל כמשל.

שאלות מנחות:

- ✦ מדוע לא הסתפקה התורה במצוות ורמזה על יסודות האמונה וסיפור מעשה בראשית, אף שההמון אינו מבין אותם?
- ✦ כיצד השימוש במילים דו-משמעיות משרת את המגמה של התורה לפנות לכל דרגות העם?
- ✦ מדוע התקשה הרמב"ם לכתוב את ספרו בנבואה וספרו בדרשות? האם ספר מורה נבוכים מהווה תחליף מושלם לספרים אלו או רק חלקי?